

ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»
(кафедра філологічних дисциплін навчально-наукового інституту педагогіки і психології)

Інститут педагогіки Національної академії педагогічних наук України
(відділ української мови та літератури)

Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка
Запорізький національний університет

КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради
Київський університет імені Бориса Грінченка

ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука» (м. Рівне)

«ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ ПРІОРИТЕТИ ФІЛОЛОГІЇ Й ЛІНГВОДИДАКТИКИ В ОСВІТНІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ»

**Матеріали
VI Всеукраїнської науково-практичної конференції**

**Полтава
2023**

УДК 339.92:[80+81]:37.013/.018(477)(082)

Рецензенти:

Гаврілова Людмила Гаврилівна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії і практики початкової освіти ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»;

Паламар Світлана Павлівна – кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, заступник декана факультету педагогічної освіти з наукової роботи Київського університету імені Бориса Грінченка.

Євроінтеграційні пріоритети філології й лінгводидактики в освітній системі України: матеріали VI Всеукр. наук.-практ. конф. (10 листопада 2023 р., м. Полтава). ДЗ «Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка». Полтава, 2023. 204 с.

До збірника увійшли матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції «Євроінтеграційні пріоритети філології й лінгводидактики в освітній системі України».

Для науковців, педагогів, здобувачів магістерського та освітньо-наукового рівнів вищої освіти, абітурієнтів, широкого кола читачів.

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» (м. Полтава) (протокол № 4 від 24 листопада 2023 р.).

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІ КАРТИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Васильківська Надія Адамівна,

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри філологічних дисциплін

початкової та дошкільної освіти Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

У статті зазначено актуальність теми використання ментальних карт як одного зі способів інтенсифікації навчального процесу. Вказано переваги застосування карт мислення порівняно з традиційною лінійною формою подачі матеріалу. Зазначено сфери застосування ментальних карт. Описано можливості використання таких карт учителями й учнями, зокрема, на уроках української мови. Підкреслено важливість застосування карт мислення у навчанні дітей з особливими потребами. Описано можливості використання онлайн-сервісів і спеціальних програм для створення інтелектуальних карт.

Ключові слова: *початкова школа, уроки української мови, інтелект-карти, онлайн-сервіси, спеціальні програми.*

Соціальні й технологічні зрушення, зумовлені глобальними суспільними викликами, неодмінно спричиняють радикальні зміни і в системі освіти. Переорієнтація сучасної школи на компетентнісну основу передбачає інтелектуальний і творчий розвиток особистості, здатної до успішної реалізації у швидко змінюваному суспільстві.

Одним із шляхів інтенсифікації навчального процесу є використання інтелект-карт (англ. mind map). В українській мові до цього терміну вживаються такі синонімічні: карти мислення, пам'яті, розуму, асоціативні, ментальні карти, мапи думок, ментальні карти. Усі ці терміни означають одне й те саме: спосіб зображення процесу мислення та структурування інформації за допомогою схем та образів. Уперше термін «інтелект-карта» був запропонований науковцями Т. Б'юзеном і Б. Б'юзеном, які вказують, що така карта – це графічне вираження процесу радіантного мислення і тому є природним продуктом діяльності людського мозку [1, с. 36-37].

Методика використання карт мислення у базовій школі частково розкрита у працях таких науковців, як Д. Безуглий, О. Литвиненко, В. Ротай, М. Черній та інші. Є поодинокі дослідження стосовно впровадження ментальних карт у навчальний процес початкової школи (М. Лавренова, У. Луцанич, Т. Крупська, О. Опанасенко та інші).

Розробки, що стосуються застосування карт пам'яті на уроках української мови в початковій школі, майже відсутні.

Мета дослідження – довести доцільність та розкрити можливості застосування інтелект-карт як ефективного засобу навчання учнів початкової школи.

Порівняно з традиційною лінійною формою подачі інформації карти пам'яті мають ряд переваг: економія часу, концентрація уваги на важливих моментах, основна ідея легко виокремлюється, простежується важливість кожної ідеї, візуально чіткими асоціаціями пов'язані між собою ключові слова, значні обсяги інформації можна звести воедино на одному аркуші, всі деталі проєкту можна побачити наочно, неоднорідні елементи на інтелектуальній карті легко «уживаються», карту пам'яті можна доповнювати новою інформацією, багатовимірна різнокольорова ментальна карта легше сприймається, запам'ятовується, відтворюється, творення мапи думок сприяє розвитку мислительних процесів, пізнавальної активності, творчості.

Інтелектуальні карти використовують для вирішення різноманітних задач у різних сферах життя: у професійній діяльності, в житті індивідуума, у сімейному колі, у сфері освіти.

В освіті ментальні карти чудово працюють у двох галузях: навчання і генерація ідей. Представлення інформації у вигляді мапи думок зацікавлює аудиторію, сприяє кращому засвоєнню, запам'ятання, відтворенню матеріалу, допомагає вирішувати творчі завдання, ухвалювати рішення тощо [2, с. 289].

Асоціативні карти успішно застосовуються і вчителями, й учнями. Учителі можуть використовувати карти мислення під час підготовки і проведення уроків усіх типів, для планування діяльності, у підготовці учнів до олімпіад, конкурсів, для проведення тренінгів, з метою самоосвіти, у підготовці будь-якої науково-дослідної роботи тощо. Учні можуть використовувати карти думок у виконанні самостійних індивідуальних завдань, у підготовці проєкту, під час підготовки до іспиту чи контрольних робіт, з метою розв'язання творчих завдань тощо [3, с. 72].

Зосередимо свою увагу на можливостях використання інтелектуальних карт під час проведення уроків. У початковій школі вчитель може використовувати мапи думок під час вивчення з учнями практично всіх навчальних предметів, на різних типах уроків, етапах уроку. Представлений у стислій вербально-образній формі навчальний матеріал засвоюється легко, швидко, якісно. Гнучкість асоціативних карт дає змогу використовувати їх під час опрацювання будь-якої теми

чи питання вивчення мовної теорії (лексичного, граматичного, фонетичного чи іншого матеріалу). Використання ментальних карт учитель може практикувати не лише з метою навчання учнів, але і з метою перевірки навчальних досягнень учнів.

Вже з першого класу можна ознайомлювати учнів з ментальними картами: спочатку демонструвати їм готові зразки, потім творити карти пам'яті під час опрацювання теми уроку. У 1-2 класах асоціативні карти можна складати у вигляді колажу. У 3-4 класах карти мислення складають із застосуванням зображень і слів або тільки слів.

Використовувати інтелектуальні карти можна і на уроках розвитку зв'язного мовлення під час побудови учнями монологічних і діалогічних висловлювань з метою розвитку усного і писемного мовлення школярів. На уроках літературного читання карти мислення допоможуть у процесі аналізу твору, його запам'ятання, переказу тощо. На уроках роботи з дитячою книжкою такі карти знадобляться під час складання анотації до твору (книги), стислого його переказування тощо.

Застосування карт пам'яті є ефективним у роботі з учнями, які потребують особливої уваги. Це, зокрема, стосується дітей, які мають такі розлади, як дислексія, аутизм, потерпають від втрати мотивації, забудькуватості, дітей із станом тривожності.

Дуже ефективним, цікавим і водночас незвичним для учнів є самостійне складання ними асоціативних карт або окремих фрагментів. Спочатку учнів навчають складати такі карти колективно під керівництвом учителя, після цього – у групах (парах), а потім – самостійно. Учитель може також пропонувати учням творити карти розуму як індивідуальне (домашнє) завдання.

У початковій школі карти пам'яті найчастіше створюються власноруч із використанням кольорових олівців та паперу або малюються на фліпчарті маркерами чи на дошці кольоровою крейдою. Можна також скористатися онлайн-сервісами (Coogle, Mindomo, Popplet тощо), чи спеціальними програмами (FreeMind, Mindomo, Xmind тощо), які допоможуть автоматизувати операції створення інтелект-карт, представити їх в електронному вигляді. Для створення і використання ментальних карт у початковій школі, на наш погляд, можна використовувати такі засоби онлайн-сервісів, як Popplet і Mindomo, оскільки вони легкі, зручні в користуванні. З огляду на це не лише вчителі, але й учні початкової школи можуть користуватися ними.

Інтелектуальні карти можна застосовувати у багатьох сферах діяльності, проте у сфері освіти їх використання є надзвичайно ефективним. Організація інформації у формі карт розуму допомагає

мозку легко сприймати, ефективно думати, краще запам'ятовувати, швидше згадувати, креативно вирішувати та ін. Аналізована нами проблема є багатоаспектною. Актуальним, особливо в сучасних умовах, вважаємо дослідження застосування ментальних карт у формі онлайн-навчання.

Література

- 1. Бьюзен Т., Бьюзен Б.** Супермышление. URL : <https://flibusta.su/book/16784-supermyshlenie/d/?f=fb2.zip>
- 2. Васильківська Н. А.** Використання ментальних карт у підготовці майбутніх фахівців початкової освіти. *Стратегічні напрями розвитку сучасної української лінгводидактики: монографія* / за ред. Е. Палихати, О. Петришиної. Тернопіль : Підручники і посібники, 2021. С. 287-296.
- 3. Васильківська Н. А.** Інтелектуальні карти в початковій школі. *Слово. Стратегії. Інновації: колективна монографія* / за заг. ред. О. Турко, О. Янкович. Тернопіль: Осадца Ю. В., 2022. С. 62–90.

ФОРМУВАННЯ М'ЯКИХ НАВИЧОК (SOFT SKILLS) У ДІТЕЙ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ

Гайдедей Каріна Миколаївна,

здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня спеціальності «Початкова освіта. Українська мова і література» навчально-наукового інституту педагогіки і психології ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

Науковий керівник –

кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри філологічних дисциплін
Мордовцева Наталія Валеріївна

У статті розглядається питання формування soft skills у молодших школярів Польщі та України; проводиться порівняння навичок та способів застосування їх у навчальному процесі. Виокремлюється певний перелік навичок, які необхідні аби сформуванню щасливого та успішного школяра.

Ключові слова: *формування soft skills, молодші школярі, учителі, польські школи, українські школи, навички.*

ЗМІСТ

Секція № 1. Актуальні проблеми української дошкільної освіти в європейському контексті

- Люцканова Т. О., Мельник Л. В.* Формування комунікативно-мовленнєвої компетентності дошкільників у процесі театрально-ігрової діяльності 3
- Масловська І. С.* Розвиток мовлення дітей старшого дошкільного віку за допомогою фольклорних творів 7
- Мухіна А. Ю., Гаркавенко К. О.* Аналіз особливостей соціальної взаємодії дітей старшого дошкільного віку з розладами аутистичного спектру 13
- Радченко О. М., Мельник Л. В.* Інтегрований підхід до формування навичок складати розповіді-міркування у старших дошкільників 18

Секція № 2. Концептуальні засади мовно-літературної підготовки в початковій школі в умовах НУШ

- Бобер М. В.* Формування розвитку творчої уяви на уроках літературного читання 22
- Васильківська Н. А.* Інтелектуальні карти в початковій освіті 25
- Гайдедей К. М.* Формування м'яких навичок (soft skills) у дітей початкової школи України та Польщі 28
- Мельник Л. В.* Формування навичок самостійної роботи молодших школярів на уроках підготовки до написання творів 32
- Овдійчук Л. М., Умерова К. І.* Формування критичного мислення в учнів початкової школи на уроках читання 37
- Правова Н. В.* Формування логічних умінь здобувачів початкової освіти на уроках української мови та літературного читання 47
- Романова А. С.* ІКТ як спосіб удосконалення читацької діяльності учнів початкових класів 51

Наукове видання

**МАТЕРІАЛИ VI ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ ПРІОРИТЕТИ
ФІЛОЛОГІЇ Й ЛІНГВОДИДАКТИКИ В ОСВІТНІЙ
СИСТЕМІ УКРАЇНИ»**

(10 листопада 2023 року, м. Полтава)

Відповідальні за випуск:

доц. Мельник Л. В.,

доц. Мордовцева Н. В.

Здано до склад. 10.11.2023 р. Підп. до друку 24.11.2023 р.
Формат 84x60/16. Папір офсет. Гарнітура Times New Roman.
Друк ризографічний. Ум. друк арк. 11,5. Наклад 100 прим.

Видавець і виготовлювач

Державний заклад

**«Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»**

вул. Коваля, 3, м. Полтава

e-mail: luguniv.info.edu@gmail.com

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3459 від 09.04.2009 р.